

VOORAF

Winderig weer

Willemien Boot

Het boek van Henk de Roest, *En de wind steekt op!*, verbindt een aantal bijdragen in deze Nieuwsbrief 2006-2. De wind steekt op in Engeland, in IJburg, in vitaliteit in protestadskerken, in een protestantse theologie van de vrijwilliger. Het SCP becijfert een verdere teruggang van kerklidmaatschap, maar een transformatie van de secularisatie: Godsdienstsociologen vieren feest! En intussen denkt het bestuur van ons eigen Werkverband Kerkelijk Opbouwwerk over de consequenties van het veranderende werkveld en nieuwe thema's: Ik geef het je op een briefje! Hierbij

krijgt u *en passant* een werkmethode aangereikt door collega Jan van Diepen: zo kunt u met een flinke groep actief en democratisch denkwerk verzetten in plaats van weg te zakken in vergaderzalen met enkele sprekers en veel plafondkijkers.

Zien we elkaar weer op de **WKO-studiedag met Veerle Roze, annex jaarvergadering, op donderdag 28 september 2006 in Amersfoort?**

Een goede zomer gewenst, met veel frisse wind om het hoofd!

VAN HET BESTUUR

Uitdijen en indikken

Peet Valstar

Eind april organiseerde het WKO-bestuur een kernberaad. Een mooie naam voor een brainstorm van zes mensen, bestuurs- en werkgroepleden, over thema's waarover we ons de komende jaren willen buigen. Wat opviel was de energie die deze morgen opleverde bij de deelnemers. Een grote hoeveelheid aan invallen viel ons ten deel, daarbij deskundig werden ondersteund door de vormingswerkkwaliteiten van Jan van Diepen.

Tevoren was wel afgesproken dat we niet alleen zouden uitdijen in oprispingen maar deze ook weer zouden indikken. Helaas... dat laatste bleef erbij. Het bestuur is nu druk bezig met dat laatste en dat zal ongetwijfeld het nodige opleveren aan thema's voor de studiedagen in de komende, laten we zeggen, twee jaar.

Een thema staat al vast: dat van de studiedag die is gekoppeld aan de ledenvergadering van 28 september a.s. (stond die datum al in uw agenda?). Veerle Rooze, bedrijfskundige en theologe, schreef een tweetal prikkelende artikelen over de Protestantse synodenota 'Leren leven van de verwondering'. Daarin benoemde zij het onderliggende agogische concept kort door de bocht samengevat als 'pompen in een egocentrische organisatie, waarbij de context buiten blijft en die restauratieve krachten oproept'. Het bestuur vond deze artikelen de moeite waard om ook in oecumenische

context te bespreken en uit te werken. U hoort er binnenkort meer over!
Overigens werd onlangs over de vragen die deze artikelen opriepen in Protestantse kring een openhartig beraad gehouden, waarbij de katholieke René Hornikx was gevraagd een inleiding te houden. Vrucht van het WKO als opbouwnetwerk!

Een en ander gebeurde de laatste maanden zonder de aanwezigheid van bestuursvoorzitter Jodien van Ark. Zij is ruim vier maanden uitgeschakeld geweest. In de vorige nieuwsbrief berichtten we over haar ziekte. Gelukkig kunnen we nu melden dat het goed gaat met Jodien. Na de zomervakantie hoopt zij ook haar bestuurstaak weer op te pakken.

Een eervolle vermelding in deze rubriek voor WKO-lid Joris Vercammen. Onze Belgische oud-katholieke bisschop werd onlangs gekozen

in het Centraal Comité van de Wereldraad van Kerken. Hij heeft direct zijn agenda al bekend gemaakt: werk maken van de oecumene, de interreligieuze dialoog en de bestrijding van de

armoede. We wensen Joris goede jaren toe. Aan de scholing die hij binnen het WKO heeft genoten zal het niet liggen!

VERSLAG

Ik geef het je op een briefje

Consultatie bestuur - werkgroepen op 26 april 2006
Willemien Boot

Het Werkverband Kerkelijk Opbouwwerk is een soort thermometer van het kerkelijk opbouwwerk: veel banen van opbouwwerkers verdwijnen in kerken, waar intussen driftig gereorganiseerd wordt. Mensen met andere achtergronden qua opleiding of beroep begeleiden ook opbouwwerkprocessen in de kerk, maar hebben geen link naar het WKO. Er zijn genoeg ideeën binnen het WKO, maar menskracht om zaken te organiseren is er minder: drukbezette mensen maken producten voor andere drukbezette mensen.

Terwijl het bestuur over de consequenties hiervan nadenkt voor het Werkverband was er eind april een kernberaad om intussen vrolijk nieuwe thema's te zoeken voor studiedagen en themanummers van de Nieuwsbrief. Leden van het bestuur en de werkgroepen Communicatie en Praktijktheorie schoven aan: Peet Valstar, Willemien Boot, Rein Brouwer, Jan van Diepen, Hein Steneker, Nico Raaphorst.

Jan van Diepen leidde dat kernberaad en zei: "We gaan niet vergaderen, we gaan werken". Hij gaf de aanwezigen ieder een stapel A-5 briefjes en een viltstift, met het verzoek in steekwoorden te reageren op de vragen die hij ging stellen; elke nieuwe inval op een nieuw briefje. Al snel groeide de stapels beschreven papiertjes, iedereen dacht, schreef, schreef nog meer...

Welke trends zie ik in het werk? Wat wil ik leren? Welk onderzoek zit er in de pijplijn? Welke ongewone dwarsverbindingen zie je? Waar zie je vitaliteit? Ik geef het je op een briefje! De antwoordbriefjes werden op de muur geplakt, gesorteerd onder nieuwe kopjes en van daaruit moeten thema's rollen voor het WKO (werkdagen, Nieuwsbrief-thema's).

Bij het ter perse gaan van deze Nieuwsbrief is dat proces nog gaande. Genoemd zijn al:

- Opbouwwerk en maatschappelijke trends: minder professionals, specialisten, meer en flexibeler generalisten, meer en grijzere vrijwilligers?
- Opbouwwerk tussen twee opdrachtgevers / opdrachten / dynamieken (saneren of vloeibare kerk?)
- Verbeteren van de techniek van de opbouwwerker (bijscholing van buiten)
- Grenzen en mogelijkheden van centrale en decentrale aansturing (hoezo territoriaal bij zappende parochianen? Hoezo eeuwig durende bijstand bij flexibele, tijdelijke verbanden?)
- Ideologie in het opbouwwerk: idealen, dromen en drammen
- Tussen trage vragen en snelle afbouw: presentie, oefening – baart – kunst tegenover snelle interventies en harde cijfers

- SCP voorspelt doorgaande terugloop (zie artikel Godsdienstsociologen vieren feest) >

studiedag van WKO voor kerkleiding RK en PKN, met SCP?

IMPRESSIE

Godsdienstsociologen vieren feest!

Impressie studiedag Kampen door Rein Brouwer.

Op vrijdag 12 mei jongstleden organiseerde de werkgroep van Vlaamse en Nederlandse godsdienstsociologen een symposium over 'Spiritualiteit en secularisatie'. De aanleiding was tweevoudig.

Allereerst werd er stil gestaan bij de aanvang van de institutionele godsdienstsociologie in Nederland. Zestig jaar geleden, in 1946, werd de eerste leerstoel godsdienstsociologie bezet door Willem Banning. In diezelfde tijd ontstonden ook de verschillende sociologische onderzoeksinstituten van de grote kerken, waarvan alleen het KASKI is overgebleven. De hervormde en gereformeerde pendanten sneuvelden eind jaren zestig. De tweede reden voor dit symposium was de presentatie van een nieuw tijdschrift over de rol van religie in de huidige samenleving. Het eerste nummer van *Religie en Samenleving* werd uitgereikt aan de sprekers op de studiedag. Voor kerkopbouwers kan het interessant zijn om via dit tijdschrift op de hoogte te blijven van studies naar de verandering van religie en religieuze organisaties in de Nederlandse samenleving tegen de achtergrond van de ontwikkelingen in Europa (gegevens onderaan dit artikel).

Verschuivingen in religiositeit

Dit laatste verklaart misschien ook waarom functionarissen uit de protestantse dienstencentra ruim vertegenwoordigd waren op dit toch al goed bezochte symposium.

verzuidelijking van de religie

Zij hoorden daar 's morgens hoe Hijme Stoffels terugblikte op onderzoek naar de religieuze behoefte van vijf generaties jongeren en de term 'verzuidelijking van de religie' ijkte. Allochtone jongeren, met name uit Noord Afrika, zijn religieuzer dan autochtone jongeren. Jos Becker van het Sociaal Cultureel Planbureau gaf aan dat uit recent onderzoek (2004) blijkt dat Nederland

steeds meer op de omringende landen gaat lijken qua religiositeit. De onkerkelijkheid lijkt zijn plafond te bereiken. Bij het cohort dat geboren is tussen 1975 en 1990 neemt de onkerkelijkheid zelfs af. De schatting van het SCP is dat in 2020 72% van de Nederlandse bevolking zich niet langer associeert met een kerk. Tussen 2000 en de raming van 2020 zien we de volgende verschuivingen:

	2000	2020
<i>RKK</i>	16	10
<i>PKN</i>	12	4
<i>Islam</i>	5	8
<i>Overig</i>	3	7

Het aantal leden van de Protestantse Kerk in Nederland zal naar verwachting afnemen tot 4% van de Nederlandse bevolking, terwijl het percentage 'overigen', waaronder evangelicale kerken, groeit naar 7%. Een nogal schokkend cijfer voor de PKN. Het gaat hier om cijfers uit een onderzoek dat binnenkort door het SCP wordt gepresenteerd. Het zal de eerste keer zijn dat de PKN als categorie in dit soort onderzoek opgenomen zal worden. Tot de totstandkoming van de PKN in 2004 waren er alleen hervormden, gereformeerden en lutheranen. Het is voor mij onduidelijk in hoeverre deze achtergrond verwerkt is in het SCP onderzoek wat eerdaags gepubliceerd zal worden. In 2000 bestond de PKN niet, wat de vraag oproept hoe het SCP de cijfers voor de PKN in 2000 heeft geconstrueerd. Wordt vervolgd.

Onderzoek naar geloofsgemeenschappen

Het middagprogramma van het symposium bestond uit verschillende workshops, waarin

programma's en resultaten van jonge onderzoekers gepresenteerd werden. Marten van der Meulen (VU Amsterdam) sprak over zijn onderzoek naar de *civil society* in de VINEX-locatie Leidsche Rijn, waarop hij in de maand mei promoveert. Voor maatschappelijke presentie in zo'n situatie acht Van der Meulen het parochie-model passé. Dat doet echter niet af aan zijn veronderstelling dat de kerk als vereniging nog lange tijd een functie zal hebben.

religieuze marketing

Miranda Klaver (VU) vertelde over haar onderzoek naar gemeenschapsvorming in de (evangelicale) keuze-kerk. Vanwege de parallel lopende workshops moest ik kiezen tussen haar verhaal en dat van mijn collega's Kees de Groot en Erik Sengers. De laatsten gingen met elkaar een voorzichtig gesprek aan over religieuze marketing en de keuze-cultuur, dat door de beperkte tijd die hiervoor gereserveerd was niet tot wasdom kon komen. Sengers liet zien dat nieuwe bewegingen in kerkelijk Nederland (kerk als herberg, Alpha-cursus, Willow Creek, Neocatechumenale Weg) misschien invloedrijk zijn, maar weinig aanzetten geven tot vernieuwing in de grote kerken. Ze zijn niet talrijk en er bestaat grote divergentie tussen de ideologie achter de beweging en de uitvoering in

de praktijk. De Groot presenteerde zijn typologie van R.K.-parochies, gebaseerd op een enquête onder 103 geloofsgemeenschappen. In een vorige WKO-Nieuwsbrief is al verslag gedaan van dit onderzoek, waaruit bleek dat ongeveer een derde van de parochies zich herkent in een duidelijke christelijke profilering die samengaat met een open en toegankelijke houding.

Transformatie

Gedurende de dag werd door sommige sprekers gesuggereerd dat er sprake is van een religieuze ervaring, terwijl dit door anderen werd ontkend. Vrijwel iedereen is het erover eens dat 'secularisatie' geen adequate term meer is. Er is eerder sprake van *transformatie*. SCP-onderzoeker Becker pleitte voor het bestuderen en analyseren van deelontwikkelingen, om een scherper beeld te krijgen van wat er aan de hand is met religie in Nederland. Tot die deelstudies moet zeker bestaand en toekomstig (antropologisch, godsdienstsociologisch, praktisch-theologisch) onderzoek naar geloofsgemeenschappen gerekend worden.

Een abonnement op *Religie en Samenleving* bedraagt € 20,-. Het blad zal 3 tot 4 keer per jaar verschijnen en een omvang van 30-40 pagina's hebben. Info: lgjansma@freeler.nl.

IMPRESSIE

Begin maar gewoon

Grotestadskerken op zoek naar vitaliteit

Impressie conferentie door Willemien Boot

“De Stad is een schatkamer – als je er in marstempo doorheen marcheert vind je niets, je moet slenteren, ontvankelijk zijn”, zo opent Dick van Kampen de conferentie *Kerk in de stad: vindplaatsen van vitaliteit*.

De stad komt vaak negatief in beeld. Verpaupering, armoede, kerken die leeglopen en worden afgebroken. In Elspeek klonk een ander geluid op de tweede conferentie van het Beraad Grote Steden (zo'n 30 steden inmiddels) in de Protestantse Kerk in Nederland, 19 en 20 mei 2006. Van Kampen vertelt over twee stadspanorama's

van Rotterdam. “Op de foto uit 1937 zie je elf kerktorens; in 1997 elf kolossale bankgebouwen. De plaats van de kerk is veranderd, maar ook de kerk zelf is veranderd, zeker door de week: grotestadskerken krijgen inloop van dak- en thuislozen, mensen komen er voor taallessen, voor een uitdeling van de voedselbank. Als je in de stad slentert zie je de etalages, maar ook het grootvuil: het begin en eind van onze modes en

verlangens? Je ontmoet mensen en in hen ontmoet je God. Als kerken gaan slenteren, zich met grote open ogen door de stad bewegen, ontdekken ze dat de stad een schatkamer is. Slenterende kerken hebben misschien wel de sleutel tot de schatkamer van de stad, daar vind je creativiteit en vitaliteit.”

De conferentie zit vol presentaties die de vitaliteit illustreren. Twee licht ik er hier uit.

Begin maar gewoon

De Kiwi / Kinderwinkel in de Marcuskerk, Den Haag, heeft een Tienrestaurant: “We kookten geregeld en iemand bedacht: ‘kunnen de tieners dat niet zelf doen?’ Nou, begin maar. Nu krijgen ze kookles, leren ze te oberen (in bijpassende outfit) en komen oudere gemeenteleden wekelijks eten bij ‘die lastige jongens’. De Kinderwinkel in de Marcuskerk biedt een huiskamer na schooltijd, kinderen kunnen er computeren/internetten (kan thuis vaak niet), maar ook kletsen, darten, biljarten. We zijn een veilige plek, waar ze stoom af kunnen blazen, we geven vertrouwen, perspectief. Veel kinderen zitten klem, zijn vaak alleen thuis, ouders zijn werkeloos, hebben drankproblemen. De Kinderwinkel heeft één beroepskracht en zo’n 60 vrijwilligers, voor tweederde uit de kerk. De een geeft kookles, de volgende traint met kinderen voor de City-Pier-City loop, een derde begeleidt een thema-avond over je lijf en veel anderen doen een zomerkamp op een boerderij waar kinderen zien waar melk vandaan komt. Wij betekenen iets voor hen – en zij betekenen iets voor ons”, aldus ds. Evert Westrik van de Marcuskerk.

vertrouwen dat iets kán

Andere kerken presenteren hun vitale activiteiten (Jeruzalemkerk Amsterdam, Bergsingelkerk Rotterdam en Stadspastoraat Arnhem) waarna Henk de Roest, hoogleraar kerkopbouw, commentaar geeft. “Steeds hoor ik ‘Begin maar gewoon’. Iemand heeft een idee, praat of mailt erover met anderen, krijgt een tip... en begint. Een kinderwinkel, een cateringgroep, een zomerkamp voor kinderen. Begin maar... Ik proef optimisme, het vertrouwen dat iets kán. De kerk komt op aarde: in het alledaagse leven probeert ze ertoe te doen, helpt mensen in

gewone taal hun inspiratie te verwoorden, samen leiding en verantwoordelijkheid te nemen, te leren van anderen, nieuwkomers, bezoekers van buiten. Opvallend in de presentaties is in hoeveel projecten kinderen en tieners centraal staan en dat de keuken van de kerk steeds belangrijker wordt. Samen eten, samen je verhalen delen: het oerbegin van het christendom komt hier weer terug! Buiten en binnen de kerk is meer nieuwsgierigheid dan je denkt: laat maar zien wat je beweegt, vertel Wie je beweegt.” (meer hierover in *En de wind steekt op*, hoofdstuk 3, Bruggen van hoop).

Stamtafel

“Toen ik begon als diaconaal werker in de Haagse Schilderswijk” vertelt Hilly Merx, “ben ik op straat gaan lopen, kijken, op bankjes gaan zitten, luisteren. Wat is er al veel aan buurtwerk, wat moet ik nog toevoegen?! Toen vroeg een vrouw me: ‘Wat zoek je toch, moppie, we zien je zo vaak zomaar rondlopen’. Ik liep verloren rond en toen werd ik gevonden.”

iets terug willen doen

Nu, vier jaar later werkt Merx vooral met vrouwen die wachten op een nieuwe beslissing over hun asielaanvraag en intussen geen uitkering krijgen en niet legaal mogen werken. “Die vrouwen kwam ik steeds meer tegen. Bij de Voedselbank, die we binnenin de Lucaskerk in de Schilderswijk hebben ingericht, zit ik aan de stamtafel. Ik ben daar voor de gesprekken, want achter de vraag naar een voedselpakket zit altijd een verhaal. Er is koffie en we komen aan de praat. ‘Wat is je vraag, wat is je levensverhaal, wat is je talent?’ De ene vrouw ziet dat de ander zwanger is en zegt: ‘ik heb nog wel wat kleertjes voor je baby’. Een man ziet dat de ramen van de kerk vies zijn en biedt aan ze te lappen: ‘ik wil wel wat terug doen’. Met de vrouwen ontstond een netwerkje: allemaal zonder papieren, zonder geld, maar de huur moet betaald, er moet eten op tafel... de eerste vraag is naar geld. Maar niemand is graag afhankelijk. De vrouwen willen graag iets doen, ergens nodig zijn, iets betekenen. Zo ontstond er eerst een schoonmaakploegje, vervolgens een cateringploeg, en nu een volkstuingroep.” Telkens komen de vrouwen met ideeën wat ze

kunnen doen. Eentje vertelt over de groenten van thuis, een ander sluit aan – een kerklid weet hoe je aan een volkstuin komt. En die ligt achter de duinen, een eindjes fietsen. Vlak bij zee – ‘ik wist niet dat de zee zo dichtbij was! Ik kom alleen bij de markt en de school en de winkels’. Een kerk wil een Eerlijke Maaltijd organiseren in de vastentijd, met producten uit de Wereldwinkel, waar de vluchtelingenvrouwen die koken ook hun verhaal kunnen doen. Vrouwen willen schilderen en in de gemeente geeft iemand schilderles – er blijkt zelfs een groot talent in de groep te zitten. Steeds zijn er initiatieven die Merx aanmoedigt, maar niet uit handen neemt: het zijn sterke vrouwen die heel veel zelf kunnen, maar door hun benarde situatie werden ze steeds kleiner, van ‘ik heb bijna niks’ tot ‘ik kan bijna niks’ tot ‘ik ben bijna niks’. Merx: “Dat drijft me om te zoeken, wat kunnen ze wél, welke talenten hebben ze? Mijn taak is goed

luisteren, goed kijken en dan goed doorvertellen. Verbindingen leggen, zodat vrouwen zelf verder kunnen. Dan neem ik weer afscheid van die activiteit en ga met iets anders verder.”

Voor de Lucaskerk betekent het heel veel dat de Voedselbank in de kerk is, draait met vrijwilligers uit de kerk. “De kerk is er opener van geworden. Gemeenteleden doen mee aan activiteiten van het Vrouwennetwerk, de vrouwen komen in de kerk naar onze feesten. En wij moeten van hen uitleggen wat dat is, Kerstfeest: vertel je eigen verhaal, vragen ze ons.”

Vindplaatsen van vitaliteit ontstaan in kerken die ruimte bieden aan mensen die ‘gewoon maar beginnen’, waar mensen eerder aan de eettafel dan aan de vergadertafel schuiven, hun inspiratie en verlangen delen, maatjes zoeken, die gaan slenteren door de stad en bidden met open ogen.

RECENSIE

Een witte streek die de wind zichtbaar maakt

Bespreking door Marcel Elsenaar, IJburgbewoner, lid Werkgroep Kerk op IJburg en docent godsdienst, van Henk de Roest, *En de wind steekt op! Kleine ecclesiologie van de hoop*, Meinema, Zoetermeer 2005, € 16.90, ISBN 90 211 40802.

Henk de Roest is hoogleraar praktische theologie aan het Theologisch Wetenschappelijk Instituut van de Protestantse Kerk in Nederland en werkzaam bij de Universiteit Leiden.

Er waait een nieuwe wind in de volle breedte van de kerken. In vele gemeenten en parochies valt een opvallend creatieve geest waar te nemen. We zien een nieuwe interesse in missionaire communicatie, in het willen uitkomen voor het christelijk geloof en bewust willen staan in de christelijke traditie. Het tobberige beeld dat de media schetsen wordt door het bestaan van deze nieuwe dynamiek krachtig weersproken. Wie er oog voor hebben spreken over een ‘opkomende kerk’, ‘elementaire kerk’ of ‘vloeiende kerk’. Het gaat om meer dan de rimpelingen van een steen in de vijver.

En de wind steekt op! gaat in op de spirituele binnenkant van dit nieuwe missionaire enthousiasme. Wat is de bestaansreden van de kerk? Welke vorm zal de geloofsgemeenschap van de toekomst aannemen? Wat is nodig om met bezieling kerk te zijn? Zijn er geloofsgemeenschappen te vinden die lijken op de eerste christelijke gemeenten? Welke rol speelt de leiding? Is een crisisbesef nodig om tot vernieuwing te komen? Dat zijn enkele van de vragen die aan de orde komen. Ook de principiële vraag of missionair en diaconaal gemeente-zijn, getuigen én dienen, eigenlijk wel

moet, komt aan bod.

Marcel Elsenaar over *En de wind steekt op!*: Als je op een doordeweekse dag in april over IJburg loopt zul je een drietal elementen van het IJburgse bestaan niet kunnen missen: jonge vaders en moeders met hun kind onder de 4 jaar, de activiteiten van de bouwers en de wind. Dit is de plek waar mensen hun nieuwe verblijf maken, nieuw leven opbouwen. Ook de kerken hebben deze stap gezet. Zij hebben een huis gehoord waar een nieuw begin gemaakt kan worden; een missionaire plek voor een nieuwe gemeenschap

met een oude traditie. Vandaar de naam: De Tronk. In de werkgroep die hier sinds het jaar voor de opening (Pinksteren 2004) actief is ben ik vanaf het begin betrokken geweest. Op het moment van schrijven zitten we ons al enige maanden af te vragen hoe nu verder? Er zijn successen geboekt, er zijn tegenvallers geweest, en er zijn veranderende omstandigheden waar je geen of weinig invloed op hebt. Het vertrek van een pastor in die periode is dan ook een gevoelige klap, die maakt dat het gehele project nog fundamenteeler bevraagd wordt. Zowel van binnenuit als van buitenaf. De laatste woorden van het boek 'En de wind steekt op' van Henk de Roest zijn van toepassing: *'Nieuwe bezieling kan ontstaan in kairos-momenten. Wanneer deze momenten werkelijkheid worden krijgt de gemeente iets van een spel, van een ontdekkingsreis, 'een gebeuren', een 'beweging'. Zij is ooit liefdevol in het water van deze wereld gezet. Alleen door te vertrouwen op God én op de creatieve mogelijkheden van mensen om van Gods liefde te getuigen krijgt zij de wind in de zeilen...'*

Het boek van De Roest is boeiend om te lezen als je midden in een bezinning zit en je afvraagt hoe alle complexe factoren met elkaar samenspielen. Daarbij is het prettig dat zijn ondertitel 'Kleine ecclesiologie van de hoop' ook door het boek heen te voelen is. Het boek ademt hoop uit dat de kerk, met haar oude wortels, in staat is om in de veranderende

omstandigheden van betekenis te kunnen zijn. Dat mensen zich in zullen blijven zetten om het werk van de geest zichtbaar te laten zijn, zodat anderen erdoor kunnen worden geraakt. Dit betekent niet dat het lezen voor mij in één grote euforie plaatsvond. Integendeel. Er waren stukken waarin ik mij bewust was van de spanning die ze in mij oproepen, alsof er iets in mij heel hard NEE wilde roepen. Maar daarover later. Laat ik eerst aanstippen hoe het lezen mij verder heeft geholpen

Dat is met name het descriptieve deel. De Roest is goed op de hoogte van de diversiteit aan missionaire initiatieven, en beschrijft deze door het boek heen. Het hoofdstuk over het project *Building bridges of hope* is hiervan het beste voorbeeld. Dit Engelse initiatief verbindt zeer diverse missionaire initiatieven, die van elkaar leren en daarvoor een netwerk van supervisie hebben opgebouwd. Elk jaar wordt van elk project een *snapshot* gemaakt. En wat blijkt? Door de uitwisseling en op gang komende bewustzijn van de eigen gerichtheid van de projecten worden ze uiteindelijk sterker. Dat betekent niet per se dat ze kwantitatief groeien, maar over het algemeen wel kwalitatief. En dat er kennis groeit van belangrijke signalen in dit proces, zeven *pointers* die je herkent bij kerken en groepen die weten wat hun roeping is. Tijdens het lezen loop ik in mijn gedachten ons eigen project door. We scoren op een aantal punten goed, een aantal kan meer aandacht krijgen. Het voelt als een bevestiging: we zijn op de goede weg!

De Roest put uit het verleden, het begin van de kerk vanuit de missionering van Paulus en de zijnen. Het interessante is dat in *Building bridges of hope* hetzelfde gebeurt als daar en toen. De Roest wijst op de waarde van de rondreizende supervisor, die lessen van de ene plaats meeneemt naar de andere. Die als buitenstaander vertrouwen geniet en binnengehaald wordt. Die de beweging in beweging houdt. Dat gebeurt niet altijd op zachtzinnige wijze, en roept af en toe ook weerstand op in de gemeenten. En dat zal met een bepaald aspect van het verhaal van De Roest ook wel zo zijn. In elk geval bij mij. Als katholiek opgeleid catecheet die veel met kinderen van vrijzinnig denkende en levende

ouders optrekt heb ik moeite met de Christocentrische formules die ik in het boek telkens tegenkom. Ik zal dat uitleggen.

Als Paulus fundeert De Roest het geloof op de naam van Jezus Christus in wie God de wereld herschapen heeft. Daarvan moet je ook getuigen, iets waarvan in hoofdstuk 5 onderzocht wordt hoe dat er nu uit kan zien. Hier wordt wat mij betreft het taalgebruik opeens prescriptief: De Roest zegt mij wat ik moet geloven in zijn eigen formules. Ik denk dat dit voor een deel van de lezers opluchting en herkenning geeft, en voor een ander deel de weerstand die ik voel. Waar gaat het hierin om? Om het getuigenis van Henk de Roest? Om een restant van een vanzelfsprekend 'groot verhaal'? Als ik erop doordenk gaat het mij erom dat in dergelijke principes en formules een plat plaatje wordt gemaakt van de persoon van Jezus Christus, in plaats van zijn naar God verwijzende kracht. In zijn voetsporen zal mijn getuigenis dan ook niet ten diepste neerkomen op het belijden dat ik een van zijn volgelingen ben, maar een getuigen van geloof in de aanwezigheid en vertrouwen op zijn werkzaamheid in deze wereld en in mij. Zoals Jezus dat ultiem heeft voorgeleefd en waarvan zijn leerlingen getuigd hebben. 'En de wind steekt op' lijkt toch nog de nadruk te leggen op het belijden van de juiste formule waar ik zelf meer hecht aan het groeien in geloof en het ook steeds meer vertalen in het handelen van mensen.

Wellicht ben ik ook deel van het probleem van de verlegenheid die De Roest in zijn tweede hoofdstuk signaleert, en waar wij op IJburg ook met elkaar over gesproken hebben. Die verlegenheid als spanning tussen de vrijheid van de ander en de gevoelde noodzaak om een dragende gemeenschap op te bouwen. Als je ieder helemaal vrij laat blijft van de kerk niets anders over dan een service-instituut. Als je mensen duidelijkheid verschaft door een duidelijke grens te trekken tussen binnen en buitenstaanders zullen mensen wellicht meer herkennen wat de identiteit is en verkrijgt de gemeenschap een aantrekkingskracht. Dit type noemt De Roest het vangnet. Het derde type waarin je terecht kunt komen is de herberg. Die bestaat uit verschillende groepen die om beurten gebruik maken van dezelfde ruimte, en gaan uit

van het begrip gastvrijheid. Maar bij wie ben je dan te gast?

In zijn laatste hoofdstuk ontwikkelt hij een model van kerk-zijn dat gebaseerd is op deze verkenningen van alles wat meespeelt. Aan het begin heeft hij gesteld dat dit boek een kader moet geven voor verder empirisch onderzoek. Ik denk dat het heel goed is om dat te doen. Het is goed dat mensen reflecteren op deze praktijk en deze beschrijven en elkaar op de hoogte brengen van de beelden en woorden die op andere plaatsen werken. Het zetten van deze pennenstreken heeft voor mij het performatieve effect dat in het gedicht van Willem Hussem beschreven wordt:

Zet het blauw
van de zee
tegen het
blauw van de
hemel veeg
er het wit
van een zeil
in en de
wind steekt op.

Waar steekt de wind op? In de waarneming van de toeschouwer! Kerken doen iets, maken iets zichtbaar van de werking, van de werkelijkheid van God. Volgens mij is de kunst om mensen te laten zien, te leren kijken. Niet om ze te vertellen wat er te zien is. Wel om ze ook te vragen wat zij zien. Een van de aspecten die uit het boek van Henk de Roest voor mij nog zichtbaarder wordt is dat de schipbreuk van kerken ervoor zorgt dat we weg moeten uit onze gebouw en formulegerichtheid en de wijde wereld in moeten trekken om in de context van het leven nu te zoeken naar het werk van de geest. Niet per se om die weer in de fles en in onze kerkbanken te krijgen, maar om het vonkje geloof in ons aan te laten blazen en daardoor getuigen te zijn van de werkzaamheid van de Geest van Jezus Christus en het koninkrijk naderbij te brengen. Nu.

Ik loop over IJburg en kijk om me heen. De zon is gaan schijnen en het loopt tegen Pinksteren. Ik zie een eiland waar het altijd waait en waar mensen eerst voor zichzelf en van daaruit ook met elkaar de plek bewoonbaar maken en de toekomst van hun kinderen opbouwen.

IJburg - groot bouwen - klein bouwen

Waar mensen verlangen naar heelheid en gerechtigheid. Ik zie mensen elkaar groeten en afspreken een keer koffie te komen drinken bij de burens. Ik zie wethouders en directeurs van bouwconsortia die mee willen werken aan de opbouw van gemeenschap, maar ook zeggen dat de mensen daar zelf een belangrijke rol in spelen. En waar men blij is dat de kerken hierin een rol spelen om mee te werken het opbouwen van sociaal kapitaal. Er is werk aan de winkel!

Meer informatie over IJburg: www.tronk.nl

RECENSIE

Grondvragen van een diaconale ecclesiologie

Recensie door Otto Grevink van Hub Crijns, Herman Noordegraaf e.a., *Barmhartigheid en Gerechtigheid. Handboek Diaconiewetenschap*, Kok Kampen 2005², 444 blz., € 42,50, ISBN 90 435 0927 2.

De tweede druk van het *Handboek Diaconiewetenschap* vindt inmiddels zijn weg. Elke kerkelijk opbouwwerker die met zijn beide benen in de klei staat ziet dit boek ook passeren. De materie in het boek heeft duidelijk raakvlakken met zijn of haar werkterrein. En het is nog maar de vraag of dat werkterrein in de praktijk wezenlijk verschilt van dat van een diaconaal opbouwwerker. Het label lijkt soms meer af te hangen van het potje waaruit je betaald wordt. Deze praktijkervaring onderstreept dat de beide vakgebieden, gemeenteopbouwkunde en diaconiewetenschap, zich rekenschap moeten geven van elkaars vragen en antwoorden.

Een goede aanzet tot deze uitwisseling is gegeven in het zevende hoofdstuk van het *Handboek*: 'Grondvragen van een diaconale ecclesiologie'. In dit hoofdstuk wordt stilgestaan bij de consequenties van het 'mee uithouden' van menselijk nood en lijden, en van de 'voorkeursoptie voor de armen', voor de spiritualiteit en kerkbeeld van de geloofsgemeenschap. De behandeling van deze vragen door resp. Jurjen Beumer en Peter van de Kamp is een mooie opmaat voor de meest spannende vraag wat een diaconale of missionaire 'poot' van de kerk, die vaak apart is georganiseerd, kan uitdragen van de gelovige motivatie van de geloofsgemeenschap. Anders gezegd: hoe kan de motivatie, het enthousiasme (in God zijn), voor dit werk doorklinken of zichtbaar worden in het werk? Een paragraaf hierover is van de hand van Bert Hoedemaker. Een slotparagraaf wordt geschreven door Lützen Miedema.

Het mes van het korte ecclesiologische

hoofdstuk in het handboek snijdt aan twee kanten. Aan de ene kant richt het de diaconale praktijk op haar wortels en stelt het spannende vragen hoe het werk kan blijven aarden in de geloofsgemeenschap en de 'zaak' van die gemeenschap. Aan de andere kant richt het de kerkelijke opbouwpraktijk op de consequenties van diaconaal werk en de verbinding ervan met het geheel van de geloofsgemeenschap. Omdat daar nog te weinig oog voor is, wordt diaconaal werk in de praktijk gauw een hobby van enkelingen en heeft het daardoor weinig consequenties voor de rest van de geloofsgemeenschap en haar zelfverstaan en spiritualiteit. Diaconaat is ook zo ongeveer het enige werkgebied dat niet in de protestantse kerkorde is opgenomen onder de taakstelling van een predikant. Het is daarom ook zeer te hopen dat de gestelde grondvragen een aanzet geven voor toekomstige gezamenlijke reflectie en onderzoek op het gebied van diaconie en gemeenteopbouw.

Werven, begeleiden, uitzwaaien

Recensie door Nico Derksen, Kerkelijk opbouwwerker dekenaat IJssellanden, van het *Werven, begeleiden, uitzwaaien. Werkboek voor kerkelijk vrijwilligersbeleid*. Samenstelling: Peet Valstar. Uitgave van de Protestantse Kerk in Nederland, 2005. De map kost inclusief CD-Rom € 15,00.

Bestellen via brochureverkoop PKN, Postbus 8504, 3503 RM Utrecht Tel.030-880 17 24.

E-mail: brochureverkoop@pkn.nl.

U krijgt een losbladige A-4 map in handen, goed en kleurrijk geplastificeerd, met mooie fototabbladen aangekleed en in een plastic hoesje de CD-Rom met vele werkbladen en werkmaterialen.

1. De inhoud van de map

Hoofdstuk 1. De winst van het vrijwilligersbeleid.

Dit hoofdstuk verkent het terrein en de trends, ontwikkelt een visie op de vrijwilliger en beschrijft de praktijk van het vrijwilligerswerk in met name de protestantse kerk. Thema's zijn o.a.: kerk: schuilplaats of werkplaats, toekomst voor vrijwilligers, inspiratie of transpiratie, plaats en taakomschrijving van het vrijwilligersbeleid en de evaluatie ervan, toerusting en de vraag naar Pro Deo of niet. Daarna worden vele werkbladen aangereikt. Het hoofdstuk eindigt met enkele achtergrondartikelen: bereidwillig en met vreugde, het ambt in de protestantse traditie, vrijwilligers, de predikant en de kerkelijk werker, kerkordelijk mogelijke modellen en grenzen in relatie met kerkenraad en gemeente

Hoofdstuk 2 Werven.

Het werven van vrijwilligers is hoofdthema, daarna wordt weer uitgebreid op de praktijk ingegaan via de o.a. de volgende thema's: wervingsplan en middelen, checklist wervingsplan, draaiboek talentenbank, vacatures, rekening houden met de omstandigheden, hoe lang nog, creativiteit, snuffelstage, vergoeding, sociale dienst en verzekeringen.

Het hoofdstuk eindigt weer met een aantal werkbladen, waarin thema's aan de orde komen zowel met betrekking tot de herkenning van gaven en de inventarisatie ervan als ook de inventarisatie van de taken die er eenvoudig weg zijn. Verder komen een voorbeeld van een vrijwilligersovereenkomst aan de orde alsook een voorbeeld van een kennismakingsgesprek met een vrijwilliger.

Als achtergrondartikelen zijn te lezen:

gavengericht werken en moeilijkheden bij het vervullen van vacatures.

Hoofdstuk 3 Begeleiden.

Als vrijwilligers er zijn begint het pas: thema's als aandacht en bemoediging, waardering, verdieping en vorming en toerusting komen aan de orde.

De werkbladen ondersteunen dit alles.

Hoofdstuk 4 Uitzwaaien

Vrijwilligerswerk is steeds meer tijdelijk en projectmatig. Mensen gaan weer weg en mogen geholpen worden weg te gaan. Vandaar uitzwaaien en ruimte voor interim- en exitgesprekken, zelfs een exitinterview. Enige achtergrondartikelen sluiten dit hoofdstuk af. De werkbladen zetten een methodiek uit in deze. Tot slot vinden we informatie over de medewerkers aan dit werkboek, literatuur, adressen en een colofon.

2. Indrukken en aantekeningen

- a. Het is goed dat deze map er is. Een goede map. Veel ter zake doende materiaal is bij elkaar gebracht vanuit reeds bestaande of vanuit nieuwe ontwikkelde modellen. Het is praktisch, praktijkgericht en veelal uit de praktijk voortgekomen.
- b. Het doet recht aan meerdere trends: die van de oude vrijwilliger – aansluitend op de veel taken en opgaven die er feitelijk liggen en die van de nieuwe vrijwilliger, bij wie de vragen, de talenten, de behoeften van mensen meer uitgangspunt vormen en die meer aandacht vraagt voor persoonlijke groei en zelfontplooiing. In dit opzicht herinner ik me artikelen van Andries Baart over de kwalificaties van vrijwilligers in het

licht van de presentie, waarin hij betoogt dat mensen in toenemende mate gemotiveerd raken doordat de inzet voor anderen of een goede zaak hun persoonlijk goed doet en zin schenkt, manifest of in de diepte geschoeid is op de leest van de vriendschap en hen langs communicatieve weg in contact brengt met de intieme levenssfeer en met de breuken of wendingen in de eigen levensloop (Markant, 2003/3). Gezien de trends in de samenleving – de helft van de huwelijken loopt stuk, het opvoeden van kinderen is moeilijk, handhaven in het werk is zwaar, de samenleving wordt harder - zijn dit zaken die binnen de kerken aandacht vragen. Immers wat maakt kerk aantrekkelijk: op een goede manier met elkaar omgaan, zorgvuldig omgaan met verschillen, respectvol leren onderhandelen, samenwerken. Hier ligt mogelijke inzet die motiverend werkt (zie Hans Boerkamp, *Vrijwilligers in beeld*, Dekenaat Utrecht, 2005).

- c. De feitelijk kerk krimpt wel en floreert maatschappelijk en sociologisch gezien niet. Wie leeft van het geloofsverhaal zoals dit in de Schriften en in de uitleggenschap van de kerk gestalte heeft gekregen kan en wil zich daar niet bij neerleggen. De dingen die we nu feitelijk doen in de kerken, kunnen in elk geval goed gedaan worden en alles wat aan inzichten, methoden en nieuw handelen daaraan kan bijdragen dient ook bij te dragen. Iedere gelovige, vrijwilligers en ambtsdrager komt dan terecht in dat spanningsveld, waaruit we niet weg kunnen en niet weg mogen: enerzijds de verhalen uit de Schrift die deze empirie altijd weer onder druk zetten om deze te vervullen en nieuw perspectief te bieden, anderzijds volop in deze tijd en in deze cultuur staan en zoeken, eindeloos zoeken of en hoe er toch verbinding te leggen is opnieuw te vinden is tussen onze ervaring en de wereld van de transcendentie, de wereld van religie en geloof. Ons geloof is voortdurend aangevochten geloof (zie ook Henk de Roest

bij de presentatie van deze map, waar hij in gesprek gaat met Thieu van Knippenberg en de theologie van de vrijwilliger; op www.pkn.nl)

- d. Gelovigen vertegenwoordigen het christelijke handelen, vrijwilligers het pastorale handelen: ‘En gij op uw beurt, bevestig uw broeders, bevestig uw zusters’. De pastores, alle ambtsdragers vertegenwoordigen het ambtelijk handelen. Protestants of katholiek: het maakt voor ieder verschil of je in het spanningsveld van verantwoordelijkheden weet vanuit welk perspectief je naar de kerk kijkt: vanuit de vrijwilliger, vanuit de professional of vanuit het instituut. Pastores, vrijwilligers en besturen van kerkenraden of parochiebesturen kunnen elkaar soms flink tegenkomen, omdat ook eigen belangen een zeer grote rol kunnen spelen. Gezags- en machtsverhoudingen behoren tot het normale leven. De kunst is dat iemand voortdurend de vraag weet te stellen: ‘En waar hebben jullie het onderweg over gehad?’ En dat er dan een reëel gesprek over conflicten en machtsverhoudingen ontstaat. Deze vraag staat niet in concurrentie met de vraag naar leiderschap. Goed communicatief leiderschap is in deze tijd van verandering en soms ballingschap een onmisbare kwaliteit om met richting en perspectief van de missionaire geloofsgemeenschap bezig te blijven en de vele vrijwilligers bij elkaar te houden.
- e. Centraal bij alle vormgeving van vrijwilligerswerk – en deze map doet een goede gooi in die richting – o.l.v. de professionals – blijven criteria staan van toegankelijkheid van de gemeente/parochie en van de christelijke profilering (Kees de Groot). En dat sluit duidelijk aan bij pogingen om te komen tot een gastvrije gemeente of een missionaire parochie.
- f. Een werkmap die ik van harte kan aanbevelen voor alle werkgroepen vrijwilligersbeleid in gemeente en parochie.

RECENSIE

Groeien bij de bron

Bespreking door Sake Stoppels van Marius Noorloos, *Groeien bij de Bron. Kansen voor het christelijk en kerkelijk leven*, Uitgave Kok Kampen, 2005. ISBN 90 435 1089 0, € 15,50

Marius Noorloos (1939), predikant en gemeenteopbouwer, schreef in 1999 zijn boek *Leven uit de Bron. Via geloofsopbouw naar gemeenteopbouw*. Het boek beleefde inmiddels vijf – telkens weer herziene en geactualiseerde – drukken. Er is veel gewerkt met dit praktische boek. Centraal staat de stelling dat geloofsopbouw de weg is en gemeenteopbouw het doel. In 2005 werd de aanpak van Noorloos nog uitvoerig besproken in het tijdschrift *Praktische Theologie* (2005, nr.2), terwijl daarnaast ook gerapporteerd werd hoe er in een kerkelijke gemeente concreet mee was gewerkt.

In 2005 kwam Noorloos met een nieuw boek, getiteld *Groeien bij de bron*. De auteur beschouwt het boek als een vervolg op het eerste, maar trekt daarbij wel een veel breder spoor. Dat wordt al aangegeven in de subtitel. Het gaat niet enkel over het functioneren van de gemeente en de opbouw ervan, maar ook andere thematieken komen aan de orde. Zo bijvoorbeeld wedergeboorte, uitverkiezing en vragen rond de theodicee. Ook is een liturgisch intermezzo opgenomen met daarin een aantal onbekende liederen over de Geest. Dat laatste is niet toevallig, want de inzet van Noorloos ligt heel sterk bij het werk van de Geest. Zijn afscheidsprek bij zijn emeritaat vult het laatste hoofdstuk. Zo heeft het boek de trekken gekregen van een geestelijk testament dat Noorloos heeft willen opmaken aan het einde van zijn actieve loopbaan in 2003. Noorloos is beducht voor gemeenteopbouw methoden en -strategieën waarin eenzijdig wordt geleund op inzichten uit de organisatieontwikkeling. Hij wil deze zeker benutten, maar de gemeente als het Lichaam van Christus vraagt om meer dan goed management en toepassing van inzichten uit de sociale wetenschappen. Het mag dan gaan om gemeenteopbouw, zonder geloofsopbouw wordt de opbouw van de gemeente niets. De inhoud van geloofsopbouw vat Noorloos kort samen: “Jezus leren vinden, volgen en vertegenwoordigen”. (68) Deze drieslag zet ook de toon voor elk kerkelijk beleidsmatig denken en handelen. Kerkopbouwkundig zijn vooral de hoofdstukken over een spirituele kerkenraad, het ABC van gemeenteopbouw via geloofsopbouw, het omgaan met geschillen en verschillen en het fenomeen randkerkelijkheid interessant. Omdat de thematieken alle een zekere zelfstandigheid

hebben ten opzichte van elkaar, kies ik er voor om ze hier niet allemaal aan de orde te stellen, maar me te beperken tot het meest uitvoerige hoofdstuk, namelijk het hoofdstuk waarin Noorloos een weg wijst in het omgaan met verschillen en geschillen. Dat deze thematiek hoogst relevant is – zeker binnen de uiterst pluriforme PKN – hoef ik niet uit te leggen. Noorloos presenteert een serie van drie uitgewerkte bijeenkomsten, in eerste instantie bedoeld voor (protestantse) ambtsdragers waarin hij vooral aan de hand van fragmenten uit het Nieuwe Testament het onderlinge gesprek op gang wil brengen. Centraal staat het woord van Paulus uit Romeinen 15,7: “Aanvaard elkaar ter ere van God, zoals Christus u aanvaard heeft.” Noorloos benadrukt op grond van dit woord dat het er dus niet om gaat elkaars standpunten te aanvaarden, maar elkaar. Dat is ook de rode draad in de drie bijeenkomsten. De werkvorm is bepaald niet vrijblijvend. Dat wordt bijvoorbeeld duidelijk als de ambtsdragers persoonlijk moeten antwoorden op de vraag of ze de anderen in de kring aanvaarden als medegelovigen en vervolgens ook of ze zichzelf in diezelfde kring als zodanig aanvaard weten. Het gesprek wordt uiteraard buitengewoon spannend als op (een van) beide vragen het antwoord ‘nee’ is. In protestants Hattem heeft men gewerkt met Noorloos’ methode en het verslag daarvan is als bijlage bij het hoofdstuk opgenomen. Zowel de predikanten onderling als de verschillende kerkenraden hebben zich gebogen over de vraag wat hen bindt en scheidt en overwegend is dit een goede ervaring geweest. Wel wordt in de evaluatie aangetekend dat sommige ambtsdragers niet mee wensten te doen en dat het hele proces feitelijk aan de gemeenteleden voorbij is gegaan. Ook aarzelden meerdere

ambtsdragers toen er op de derde avond concrete suggesties moesten worden geformuleerd om tot betere onderlinge verhoudingen te komen. Dat was in hun ogen (nog) een brug te ver! In dat verband kwam in de evaluatie ook de rol van de procesbegeleider (Noorloos zelf) aan de orde. “Misschien was de procesbegeleider toch teveel op resultaat gericht.” (140) Hier raken we aan een belangrijk spanningsveld in het kerkelijk opbouwwerk: waar mag je op aansturen, hoe hoog mag je mikken? De dragende kern van veel PKN-gemeenten behoort tot de traditionele burgerij (Motivaction onderzoek PKN 2004) en dit sociale milieu zit in de regel niet op verandering te wachten. Wat betekent dat voor het veranderingspotentieel van gemeenten en parochies? Inmiddels zijn meerdere Hattemse predikanten die het initiatief hebben genomen om tot deze geloofsgesprekken te komen vertrokken en het zou interessant zijn te vernemen of en zo ja, op welke wijze de contacten worden voortgezet. Juist de voortgang van initiatieven is binnen de kerken vaak in gevaar omdat – om met een bijbels beeld te spreken – na verloop van (soms erg korte) tijd er een Farao komt die Jozef niet heeft gekend. De relatief snelle wisseling van de wacht in geloofsgemeenschappen trekt een extra wissel op het vermogen om tot werkelijke veranderingen te komen.

Ik heb zeker waardering voor het boek, maar de breedte aan min of meer onverbonden thema's die Noorloos aansnijdt (bijvoorbeeld Marriage

Encounter, de zeer maatschappijkritische Accraverklaring van de WARC uit 2004, de kerkelijke dienst der genezing, de kwestie van de uitverkiezing) maakt het geheel tot een in mijn ogen te bont geheel. Het boek loopt bovendien niet slechts uiteen qua thematiek, maar ook qua stijl. Meerdere hoofdstukken wekken de indruk dat een preek aan de basis van het geschrevene heeft gestaan, terwijl andere juist veel meer een beleidsmatig karakter hebben. Deze minstens tweeledige variatie maakt het ook lastig om te zien op wie het boek mikt. Het lijkt er op dat Noorloos meer werd gedreven door het verlangen om (zeer zeker belangrijke) thema's die hem na aan het hart liggen nog eens voor het voetlicht te brengen dan door de wens om te komen tot een compact boek met een duidelijke inhoudelijke afbakening en opbouw en bedoeld voor een specifieke groep lezers. In wat is bedoeld als een (praktisch-) theologisch testament is dat uiteraard een legitieme keuze, vraag is echter wel of de lezer een dergelijke keuze helemaal kan en moet meemaken. Die vraag neemt overigens niet weg dat voor mensen die zich bezig houden met gemeenteopbouw, er zeker iets valt te halen, want 'de methode Noorloos' heeft zich inmiddels wel bewezen. Noorloos is naast Hendriks een van de weinige auteurs op het gebied van gemeenteopbouw die tot een respectabel aantal herdrukken heeft weten te komen. Dat zal niet zonder reden zijn. Ik betwijfel het echter of het met dit boek zo ver komt. We zullen het afwachten...

SIGNALEMENT

Materiaal kerkopbouw

Nieuwe beschikbare materialen Kerkelijk Opbouwwerk bijeengezet door Otto Grevink

René Hornikx, *Kleine encyclopedie van gemeenteopbouw*, Kok Kampen 2006, ISBN 90 435 12257, € 24,90

Deze kleine encyclopedie is bedoeld voor vrijwilligers en pastorale beroepskrachten met aandacht voor opbouw van een geloofsgemeenschap. Het boek is ontstaan op het snijvlak tussen ideaal en werkelijkheid, waar het balanceren plaatsvindt en parochie en gemeente gestalte krijgen. Dat is voelbaar aan de beschrijving van de woorden, soms objectief

omdat er voldoende afstand is. Een andere keer is de kruitdamp van het vuur nog niet opgetrokken en wordt geschreven met élan. Dan weer steekt ongeduld de kop op en wordt geschreven om te overtuigen. Het doel is altijd om het mogelijke te vinden: vernieuwing van de geloofsgemeenschap. De gebruiker van deze Kleine Encyclopedie vindt een aantal woorden in alfabetische orde, die veel voorkomen in het werken aan de opbouw van een geloofsgemeenschap. De informatie bij de

woorden is op de praktijk gericht en de actuele ontwikkelingen zijn erin verwerkt.

Menco van Koningsveld, *Aan de vruchten kent men de boom. Een praktisch-theologische studie over activiteit en vitaliteit van de parochie*. Proefschrift 2005. ISBN 90 393 37985. Bestellen bij auteur, m.koningsveld2@chello.nl. Recensie WKO-Nieuwsbrief 2005-3

Henk de Roest, *En de wind steekt op. Kleine Ecclesiologie van de hoop*, ISBN 9021140802, Meinema Zoetermeer 2005, € 16,90. Recensie WKO-Nieuwsbrief 2006-2

Robert Warren, *The Healthy Churches handbook. A process for vitalizing your church*, Church House Publishing Londen 2004. ISBN 0715140175, € 19,99.

Werven, begeleiden en uitzwaaien. Werkboek van kerkelijk vrijwilligersbeleid. Samenstelling Peet Valstar. Uitgave PKN 2005, € 15 bij brochureverkoop@pkn.nl. Recensie WKO-Nieuwsbrief 2006-2

Drie verslagen zijn rechtstreeks te bestellen, ook digitaal, bij Peet Valstar (p.valstar@pkn.nl):

1) *De schaal van de gemeente*.

Reorganisatieprocessen in middelgrote steden.

Verslag van een conferentie, 23 mei 2005

2) *Kerk en Markt*. Verslag van een PKN-studiedag op 31 oktober 2005, m.m.v. o.a. Erik Sengers en Sake Stoppels

3) *Vrijwilligersbeleid in de lokale gemeente*.

Verslag van een studiedag op 14 februari 2006, n.a.v. *Werven, begeleiden en uitzwaaien*, m.m.v. o.a. Henk de Roest. O.a. met *Naar een protestantse theologie van de vrijwilliger*, door Henk de Roest

Ontmoeten!

Associatief kaartspel om geloofsgesprek te starten in kleine groepen.

Dit associatief kaartspel brengt onvermijdelijk binnen 10 minuten een **levendig** en vooral **echt gesprek** tot stand tussen de deelnemers. Het kan gespeeld worden met 3 tot maximaal 7 personen. Het spel wordt erg gewaardeerd door predikanten, catecheten en jeugdwerkers. Maar ook vrouwengroepen, hulpverleners en docenten blijken dit spel graag te gebruiken in hun beroepspraktijk.

Meer info op www.kerkopkop.nl. Bestellen via deze website, € 13,50 ex porto

Uw bijdrage voor Nieuwsbrief en Website

Kerkelijk opbouwwerkers beschikken tezamen over een schat aan kennis, ervaring en opinies. Het Werkverband Kerkelijk Opbouwwerkers is er om de uitwisseling te bevorderen tussen de leden van kennis en ideeën, vragen en intuïties.

Belangrijke media daarvoor zijn de **WKO-Nieuwsbrief** en de website **www.wvko.nl**.

De Werkgroep Communicatie nodigt u van harte uit uw bijdrage te leveren.

Neem contact op met de Werkgroep Communicatie en overleg uw ideeën en suggesties:

- is het iets voor de *Nieuwsbrief* als thema, artikel, interview, informatief kadertje, recensie, signalering, aankondiging?
- is het iets voor de *website* www.wvko.nl: aankondiging, link naar materiaal voor

kerkelijk opbouwwerk, vacature, discussiebijdrage?

- is het zo acuut dat het in een *mail* naar de leden gestuurd moet worden?

Nieuwsbrief

Artikel

In een artikel belicht de auteur het werken aan kerkopbouw vanuit een bepaald standpunt. Een bericht uit het veld gaat vergezeld van enige agogische, theologische reflectie. Een bespiegeling, commentaar of analyse is relevant voor mensen in kerkelijk opbouwwerk.

Omvang: 3 à 4 pagina's, 1800 – 2400 woorden

Interview

Een interview kan een werkveld, een experiment, een markant persoon, vaak levendiger profileren dan een artikel. Heeft u hiervoor suggesties? Overleg met de Werkgroep.

Omvang: 1 à 2 pagina's, 600 – 1200 woorden

Informatief kadertje

Korte zakelijke informatie kan zelfstandig of bij een artikel / thema in een kadertje (bv met bullets) geplaatst worden

Omvang: maximaal halve pagina, 300 woorden

Boekbespreking

Een boekbespreking bevat een korte weergave van de inhoud, informatie over de auteur(s), een gemotiveerd waardeoordeel, de gebruikerskring waarvoor het boek geschikt is en eventueel: bijzonderheden over de vormgeving en vergelijking met andere publicaties.

Indeling: Titel recensie, boekbespreking door ... (uw eigen naam en eventueel uw functie).

Bibliografische gegevens: auteur, *hoofdtitel*, *subtitel*; uitgever, plaats, jaartal, ISBN, prijs.

Daarna tekst bespreking.

Omvang: 1 à 2 pagina's, 600 – 1200 woorden

Nieuwsbrief en website

Beschikbare materialen en publicaties

De Nieuwsbrief meldt graag nieuwe publicaties over kerkelijk opbouwwerk. Op de website zijn pagina's Literatuur Kerkelijk Opbouwwerk. De redactie verwelkomt beschikbaar materiaal of een kort signalement ervan.

Actueel

Aankondigingen van studiedagen en andere activiteiten zijn welkom. Vermeld hierbij verwijzingen naar andere media, bijvoorbeeld websites.

Reken met de verschijningsfrequentie van de WKO-Nieuwsbrief (januari, mei, oktober). Op de website www.wvko.nl kunnen wij mededelingen, aankondigingen en vacatures snel plaatsen. Berichten over vacatures kunnen aan WKO-leden rondgemaild worden.

Archief

Op de website vindt u materiaal van WKO studiedagen sinds 2001: inleidingen, impressies.

Inleveren van uw bijdrage

Nieuwsbrief

- De WKO-Nieuwsbrief komt uit in januari, mei en oktober.
Deadlines: 1 januari, 1 april, 1 september
- Lever kopij per mail aan, in Word bijlage en bij voorkeur zonder voet- of eindnoten
- Als platte tekst (zonder codes, tabs, vet/cursief), in Times New Roman, 11 pt
- Illustraties bij artikel zijn welkom, jpg of gif formaat; met een ter zake titel (dus niet `img0013.jpg`)
tip: Nieuwsbrief is zwart wit, let bij foto op contrast en grote vormen
- Inleveren bij Marianne Jongerius (info@wvko.nl) en Willemien Boot (willemien.boot@deschinkel.nl)
- De redactie behoudt zich het recht voor verbeteringen in een tekst aan te brengen.

Website

- Lever kopij per mail aan (in de mail of in Word bijlage)
- Geef urgentie aan
- Geef bij vacature sluitdatum aan en link naar website eigen organisatie met meer informatie
- Illustraties zijn welkom, jpg of gif formaat; met een ter zake titel.